

Alenemødre på ski over Grønland

Mona Mathisen og Ann Sissel Jensen: *Opp av sofaen*
Vigmestad & Bjørke 2007, 298 s.

“Alenemødre på ski over Grønland” var overskriften på flere reportasjer i norske aviser i 2005. “Teamet” var Mona Mathisen og Ann Sissel Jensen, to alenemødre i Tromsø som var sånn passe i 40-årskrise, og i tidsklemma, helt utrente og en av dem med fedmeproblemer. “Jeg har så lyst til å gå på ski over Grønland” sier Ann Sissel Jensen med et sukk til kollegaen i avisa Tromsø, Mona Mathisen, en dag på jobb, og dermed er planen lagt: Et ønske om å gjøre noe annet, noe ufornuftig, noe for en selv, noe som ikke har med jobb og familieansvar å gjøre. At det blir Grønland, kan virke tilfeldig.

Eller det er det selvfølgelig ikke, det er Fridtjof Nansen som spøker i bakgrunnen, Nansens store oppdagelsesreise fra 1888, som ble til boka *På ski over Grønland*, en boksuksess som konkurrerte ut Knut Hamsuns *Sult* på bokmarkedet i 1890, og som har kommet i en rekke nyopptrykk, på flere språk, fram til i dag. Ingen andre norske polarekspedisjoner er så ofte kopiert, og mange bøker har kommet ut av disse i-fotsporene-til-reisene, blant annet Bjørn O. Staibs *Nanok. Over Grønland i Nansens spor*, Carl Emil Petersens *Over den store bre. Alene i Nansens fotspor* og Asle T. Johansens *På ski over Grønland 100 år etter. Nansens ekspedisjon fra 1888 – 1988*, for bare å nevne tre. Det er i denne tradisjonen Mona Mathisen og Ann Sissel Jensen reiser og skriver, et prosjekt man innenfor reiselitteratur-forskningen kaller “second journeys”.

Å reise til polare strøk i dag kan oppfattes som å ta avstand fra masseturismen. Mange av de som reiser definerer seg ikke som

turister, men som reisende eller friluftsmennesker. Det er en form for "ekspedisjonsturisme" som historikeren Åsa Elstad treffende kaller det, i *Norsk Polarhistorie*. Hun legger vekt på at reisene ikke bare er opplevelser, men også statussymboler: At det å ha vært i polarstrøkene gir symbolsk makt. Mens reisende ellers i stadig større grad har blitt turister, trengs det fortsatt noen spesielle forutsetninger for å ferdes i polare strøk på egenhånd.

Disse forutsetningene har ikke Mona Mathisen og Ann Sissel Jensen, det er noe de selv legger vekt på, og forberedelsene til ekspedisjonen fyller derfor mesteparten av boka. Det er både økonomiske forberedelser, hvordan skaffe seg sponsormidler, mentale forberedelser, der de leser seg inn på emnet og snakker med andre reisende (og med idrettspsykologer), men først og fremst fysiske forberedelser, det å trene seg opp fra null til å kunne gå på ski ti-tolv timer hver dag i 25 dager med en 60 kilos pulk etter seg. Beretninger fra polarekspedisjoner har nesten alltid noe macho over seg, den ene mot omgivelsene, ingen klaging og syting. Mathisens og Jenssens bok virker et stykke på vei som en motdiskurs, hele oppløpet til turen er en klagesang over enslige mødres hverdagsliv, og selve turen skal ikke gjennomføres i "splendid isolation": "Vi skulle ikke gå en heroisk alenetur, ensomme i kampen mot elementene. På jenters vis skulle vi gå i en gruppe med guide".

40-årskrise og lei av den grå hverdag, det er ikke akkurat noe sus over en sånn motivasjon for en polarekspedisjon. På den annen side er Mathisen og Jenssen her i godt selskap, til sammenligning fremstiller Eivind Astrup, som gikk over Grønland fire år etter Nansen, og også skrev bok om det, *Blant Nordpolens Naboer* (1895), sin tur som et innfall og en tilfeldighet, og egentlig først og fremst som en lengsel bort. Han kunne liksågodt ha dratt til Afrika. En

slik sivilisasjonstrøtthet og ønske om forandring og selvrealisering finner vi også hos Nansen, selv om det her er mer kamuflert (gjemt i de vitenskapelige pretensjonene).

Likevel faller Mathisen og Jenssens bok igjennom på ett viktig punkt, i forhold til Nansen og Astrup: Det manglende møtet med det fremmede. Det mest slitesterke i reiseskildringer er gjerne møtet med den andre, de små situasjonene der en interagerer med den andre kulturen. Både Nansen og Astrup skildrer en rekke møter med inuittene, noe som var interessant lesning da og er det fortsatt. De mange bøkene i Nansens fotspor opp igjennom det 20. århundret er så godt som uten disse møtene, kanskje fordi moderne ferdsel gjør at man ikke trenger omgås grønlenderne lenger, på en reise fra kyst til kyst. Likevel er det forunderlig at det eneste vi får høre om Nuuk i Mathisen og Jenssens bok er dette: "Jeg har nyinnkjøpt undertøy fra samvirkelaget i Nuuk". Uten overgang forflyttes vi i slutten av fortellingen fra teltet ved brekanten og til et hotellrom i Nuuk. Her er Mona avbildet i bikini med musklene spilende, et slags "se så lite underhudsfett jeg har"-bilde. På den måten blir jenteturen likevel macho, fokus ligger på kropp: muskler, slit, svette.

Dermed er *Opp av sofaen* klart innenfor feltet av moderne polarlitteratur – jf. hvordan Matti Goksøyr, i et kapittel i *Norsk Polarhistorie*, hevder at polarferder av i dag videreutvikler slektskapet med den delen av idrett og sport som handler om kraftprøver. Naturopplevelse er knapt det som står i sentrum, naturen er heller en kamparena som "gladiatoren" befinner seg på. Og kulturopplevelse eller møte med andre er heller ikke det viktige, blikket er vendt mot en selv. Dette er gjennomgående i Mona Mathisen og Ann Sissel Jenssens bok, med det forbehold at man blir litt kjent med deres familie – dvs. egne barn og mødre.

Og at vi faktisk følger Ann Sissel Jenssen inn i en kreftoperasjon etter turen. En slik utlevering av intimsfæren finner en ikke i noen av de mange På ski over Grønlands-bøkene skrevet av menn. Med på kjøpet får man mange (litt for mange) gode råd om hvordan forandre livet, om hvordan tenke positivt, osv. Målgruppen synes å være middelaldrende småbarnforeldre, særlig kvinner. Ja, allerede tittelen, *Opp av sofaen*, utelukker visse lesergrupper og henvender seg særlig til de som kjenner problemet med dørstokkmila. I partier blir det vel mye klaging (på egne vegne) eller oppmuntring (til leseren) i tillegg til store mengder småprat, det siste noe som selve layouten understreker: Boka består av en rekke frittstående, korte tekster, ofte med et fotografi (av oppvask og skittentøy) eller en tegning til. Overskriftene slår gjerne an den lette tonen: "Skeiv bakaksling og utslitt motor?", "Herrreguuud", "Trivelig og uryddig", "Hulk" osv. (Landskapsfotografiene til Ann Sissel Jenssen hever imidlertid boka.)

At ekspedisjonen, dvs. selve skituren, først begynner på side 220 og utgjør en liten del av *Opp av sofaen*, er i seg selv ikke kritikkverdig, til sammenligning begynner Fridtjof Nansens skitur i *På ski over Grønland* først på side 327. Det interessante er ofte forberedelsene, og hindringene, før selve ekspedisjonen kommer i gang. Men Mathisen og Jenssen burde enten gått dypere i hindringene, så vi kom litt bak den lett selvironiske tonen, eller rett og slett kuttet en del i teksten.

Hvorfor går nordmenn stadig over Grønland, som jo tilhører Danmark? Er det nasjonalistiske undertoner her, Grønland som en del av det gamle stornorske vikingimperiet? Eller er det det at polarlandskapet fremstår som det mest nasjonale av alle norske skiterreng, at det blir et sted der egenskaper og verdier vi tradisjonelt forstår som norske utspilles? *Opp av sofaen* er uten slike

refleksjoner. Vi får høre at Ann Sissel Jenssen leser bunker av ekspedisjonsberetninger og polarlitteratur, men teksten går aldri i dialog med noen av disse bøkene eller reisene. Det ville ha gjort turberetningen deres mer interessant. På den annen side er det kanskje et urimelig krav, på tross av de fysiske utfordringene er Mathisen og Jenssen som sagt på pakketur, går med guide i en gruppe på syv. "Nasjonens ære" og "nordmanns vis" blir vel litt fjernt da? Eller blir det forresten det, jf. hvordan NRK har lagd et eget fjernsynsprogram om "husmødrene", at VG og avisa Tromsø har trykt hele føljetonger, i tillegg til annen pressedekning. De har tydeligvis satt i gang et prosjekt som er større enn dem selv. Sydenturisme ville til sammenligning aldri få slik respektfull behandling i norske medier, uansett de reisendes bakgrunn. Kanskje er det slik at vi som lesere aldri blir lei av å speile oss i polaregne? På tross av intimsfære og småprat er Mona Mathisen og Ann Sissel Jensen likevel – for oss som lesere – kanskje litt i slekt med Nansen?

Henning Howlid Wærp